

Produktion: Socialdepartementet • Fott: Follo bildbyrå • Artikelnr: SZ014.020

Innehåll

Inledning	2
Innovativ utveckling	4
Valfrihet, delaktighet och medskapande	9
Kunskapsbaserad utveckling	12
Uppföljning bidrar till utveckling och förnyelse	17
Förutsättningar för innovativt och kunskapsbaserat arbete.....	20
Bilaga	23

Inledning

Snabb utveckling ger nya möjligheter

Socialdepartementet arbetar för att människor ska möta en kunskapsbaserad, innovativ och effektiv hälso- och sjukvård och socialtjänst, med verksamheter som är långsiktigt hållbara. Innovationer och forskningsresultat behövs för att bidra till bättre hälsa och välfärd för såväl den enskilde som för befolkningen som helhet samt för ett bättre resursutnyttjande.

Innovation och forskning är prioriterade områden både i Sverige och internationellt, och av stor betydelse för vår välfärd, tillväxt och konkurrenskraft. Utvecklingen inom framförallt medicin och Life Science (livsvetenskap¹) ökar i allt snabbare takt kunskapen om vad som främjar hälsa och förståelsen för hur sjukdomar kan förebyggas och behandlas. Medicinsk teknik samt informations- och kommunikationsteknik innebär nya möjligheter till delaktighet, egenvård och utformning av vårdprocesser.

Många patienter, brukare och närstående vill i högre grad än tidigare ta eget ansvar och vara medproducenter i sin vård för att kunna leva ett så självständigt och aktivt liv som möjligt. Det finns ett ökande intresse för att även bidra till att utveckla nya metoder och tjänster samt till forskning.

Det finns också ett ökande intresse för innovation och forskning i regioner, landsting och kommuner, och utvecklingsarbete pågår

på nationell, regional och lokal nivå. De skillnader som finns i behandlingar, insatser och resultat mellan och inom olika kommuner och landsting visar att det finns lokala och regionala utvecklingsmöjligheter.

I denna skrift beskrivs ett urval av åtgärder som regeringen vidtagit för att främja hälsa och välfärd och utveckla hälso- och sjukvård och socialtjänst genom forskningsresultat och innovation. Indelningen följer områdena innovativ utveckling, valfrihet, delaktighet och medskapande, kunskapsbaserad utveckling och uppföljning samt förutsättningar för forskning och innovation. Redovisningen utgår ifrån insatser inom Socialdepartementets ansvarsområden.

Regeringen främjar förutsättningar för forskning och innovation genom åtgärder inom många områden. Utbildningsdepartementet har ansvar för utbildnings- och forskningspolitik. Näringsdepartementet ansvarar för behovsmotiverad forskning och utveckling inom sina områden samt bl.a. för utveckling av innovationssystem. Ett urval av strategiska satsningar från den senaste forsknings- och innovationspropositionen² tas upp liksom delar av den nationella innovationsstrategin³. Regeringens insatser inom Life Scienceområdet redovisas i en särskild skrift⁴.

Innovativ utveckling

Innovation är en central del i Europa-2020-strategin för smart, hållbar och inkluderande tillväxt⁵. Innovation ses inom EU som det bästa sättet att lösa samhällsutmaningar för att bidra till bättre hälsa, högre livskvalitet och en anpassning till den demografiska omställningen.

Innovationslandet Sverige

Sverige hör till de ledande länderna när det gäller innovation⁶, och Sverige får ut mest innovationsresultat av EU-länderna, visar jämförelser som Europeiska kommissionen gjort⁷. Sverige har en offentlig sektor som i stora delar tillhör de mest välfungerande i världen⁸. Sverige har välutbildad personal och det finns ett utbrett intresse hos invånarna för att pröva ny teknik, nya metoder och nya tjänster.

Den nationella innovationsstrategin

Regeringens innovationsstrategi⁹ syftar till att skapa ett innovationsklimat med bästa möjliga förutsättningar för innovation. Offentliga verksamheter ska bli än mer innovativa, med fokus på nyttan för dem som verksamheten är till för. Målbilden är innovativa och samverkande offentliga verksamheter som är rättssäkra och effektiva med väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet.

I innovationsstrategin anges att Sverige behöver fortsätta utveckla och intensivt offentlig verksamhets arbete med att hitta nya lösningar och effektivare processer för större nytta för medborgare och samhälle. Det finns behov av att fortsätta utveckla offentliga e-tjänster och öka möjligheterna för privata aktörer att utveckla nya tjänster. Det behövs också utveckling av offentliga aktörers kompetens, metoder och nätverk för ökad tillämpning av innovationsupphandling. Vidare ska målstyrning, valfrihetssystem och konkurrensneutralitet utvecklas på fler områden.

Innovation – nytt, nyttigt, nyttiggjort

Innovation handlar om nya eller bättre sätt att skapa värden (till exempel ekonomiska, sociala eller miljömässiga värden) som svarar mot behov och efterfrågan. En innovation kan handla om en ny eller väsentligt förbättrad vara, produkt, tjänst eller process¹⁰. Det kan också vara nya sätt att styra,

organisera, ersätta eller följa upp, bedriva politik, samverka eller medverka. Förbättrade produkter, tjänster och behandlingar kan ge mervärde till medborgare, patienter och brukare och/eller underlätta för profession och personal. Ur hälso- och sjukvårds- och socialtjänstperspektiv kan man som i Norge och Danmark sammanfatta innovation som något som är ”nytt, nyttigt och som nyttiggjorts”.

Innovationssystem med många delar

Det svenska innovationssystemet¹¹ består av många delar. Innovationsprocesser stöds bl.a. genom finansiering av innovationsaktiviteter och entreprenörskap samt främjandeverksamhet. Det kan vara rådgivning eller stöd till samverkansprojekt för forskning och innovation. Viktiga delar i innovationssystemet är infrastrukturer för kunskap och innovation som t.ex. inkubatorer, kluster- eller nätverksbyggande samt test- och demonstrationsanläggningar.

Välfärdsutvecklingsrådet

Regeringen tillsatte 2010-2012 ett välfärdsutvecklingsråd för att ge regeringen stöd i arbetet med att ge medborgarna ökat inflytande genom valfrihet, entreprenörskap och innovativt företagande inom hälso- och sjukvården, handikapp- och äldreomsorgen, apoteksmarknaden och hushållsnära tjänster. Rådet bestod av ledamöter från olika typer av utförare, kommuner, landsting samt bransch- och personalorganisationer samt idéburen verksamhet inom vård- och omsorgssektorn.

Nationellt råd för innovation och kvalitet i offentlig verksamhet

Regeringen utsåg 2011 ett nationellt råd för innovation och kvalitet i offentlig verksamhet. I sitt betänkande¹² föreslår rådet bl.a. hur offentliga verksamheters förmåga att bedriva innovations- och förändringsprocesser ska stärkas, med ett ökat fokus på behov, värdeskapande och system.

Program för en statsförvaltning i förnyelse

I Socialdepartementets program En statsförvaltning i förnyelse¹³ betonas att myndigheterna behöver ett tydligare medborgar- och företagsfokus i sin

verksamhet. Några utvecklingsområden är att förstärka kvalitetsarbetet, pröva nya lösningar för bättre service, främja fler och växande företag och effektivisera administrativa tjänster.

Strategi för en digitalt samverkande statsförvaltning

Enligt regeringens strategi för en digitalt samverkande statsförvaltning¹⁴ är målet en enkel, öppen och effektiv statsförvaltning. Strategin ska stödja innovation och delaktighet samt ge högre kvalitet och effektivitet i verksamheten. Den enskilde medborgarens och den enskilde företagarens behov ska sättas i centrum i utvecklingen av den digitala samhällsservicen.

Nationell eHälsost strategi

Regeringens nationella e-Hälsost strategi för tillgänglig och säker vård och omsorg fokuserar på IT för att förbättra patientsäkerheten, effektivisera vården och bidra till att öka patienternas delaktighet. Rätt information ska nå rätt person vid rätt tillfälle. God informationsspridning och effektiva e-lösningar ska främja innovationer och implementering av ny forskning. Ett utvecklingsområde är att införa e-tjänster inom socialtjänsten för att kunna ta del av information som rör individ eller närstående, välja eller ha kontakt med vårdgivare. E-tjänsterna ska utgå från ett tydligt invånarperspektiv och utformas och marknadsföras i samverkan med brukar-, pensionärs- och anhörigorganisationer.

Innovationsmyndigheten Vinnova

Verket för innovationssystem (Vinnova) arbetar för att innovation ska bli en naturlig del av vårdens vardag. Vinnova stimulerar innovationsförmåga och arbete med att fånga idéer från användare, pröva och utvärdera dem. Vinnova stimulerar utveckling och prövning av innovationsstödjande ersättningsystem, stödjer förändringsledning, teknik för äldre samt klinisk behandlingsforskning. Vinnova finansierar vidare innovationsslussar som drivs av landsting eller regioner, testbäddar för bl.a. patientnära tjänsteinnovationer, personcentrerad vård och social omsorg, informatik för framtidens hälso- och sjukvård samt för äldreomsorg. Framtidens hälsa och sjukvård är en av Vinnovas sektorsövergripande samhällsutmaningar. Vinnova och Vetenskapsrådet (VR) har utlyst medel till pilotprojektet Kunskapsluckor inom hälso- och sjukvården.

Överenskommelse mellan SKL och Vinnova om innovationer

Vinnova och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har träffat en överenskommelse om innovationer för 2012-2014¹⁵. Innovationsförmågan i regioner, kommuner och landsting ska stärkas och verksamheten göras mer öppen för utprovning och användning av innovativa tjänster, metoder och ny teknik. Utvecklingsområden som står i fokus är förändringsledning, användardriven innovation, upphandling av innovation, test- och demonstrationsmiljöer och digitala välfärdstjänster. Utbytet med företag och forskning ska stimuleras.

Regionala cancercentra främjar innovation och kunskapsbaserat arbetssätt

I den nationella cancerstrategin¹⁶ ingår som en central del bildandet av sex regionala cancercentra (RCC), ett i varje sjukvårdsregion. Regeringen har avsatt medel för RCC:s verksamhet samt till SKL och Socialstyrelsen för stöd och utvärdering. RCC ska bl.a. arbeta för att stärka den kliniska cancerforskningen och för att vetenskapliga framsteg snabbt ska komma cancerpatienter till del. RCC ska också främja innovationer inom cancervården och utveckla strukturer för samarbete med akademisk forskning och den forskande industrin.

I överenskommelsen 2014 med SKL om kunskapsstyrning och vissa utvecklingsområden inom hälso- och sjukvård¹⁷ stödjer regeringen bl.a. en översyn av ansvaret på olika nivåer för sällsynta och särskilt svårbehandlade cancersjukdomar. Syftet är bl.a. att få bättre vårdresultat och stärka förutsättningar för klinisk forskning.

Nationell strategi för läkemedel

Regeringen och SKL har tillsammans med ett antal aktörer på läkemedelsområdet tagit fram en nationell läkemedelsstrategi¹⁸ för att kraftsamla på vissa förbättringsområden. Visionen är "Rätt läkemedelsanvändning till nytta för patient och samhälle". Ett av strategins mål är attraktivitet för innovation av produkter och tjänster. Indikatorer tas fram för att följa upp målen i strategin, bl.a. attraktivitet för innovation, där t.ex. andelen kliniska läkemedelsprövningar i Sverige i relation till EU ingår. Medel satsas också på att stimulera nya samarbetsformer kring uppföljning och introduktion av nya kostnadseffektiva läkemedel.

Regeringen prioriterar att utveckla strukturerna för ordnat införande¹⁹

och strukturerad uppföljning av nya läkemedel. Regeringen har gett medel till SKL för att de ska upprätta en nationell process för detta med myndigheter, landsting och industri.

Innovationsuppdrag till myndigheter

Myndigheterna Läkemedelsverket, Socialstyrelsen och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), har fått uppdrag som rör innovationer i sina regleringsbrev för 2014. Socialstyrelsen och Läkemedelsverket ska bl.a. redogöra för hur de bidragit till att förverkliga den nationella innovationsstrategin med inriktning på samhällsutmaningen hälsa, demografiska förändringar och välbefinnande. Läkemedelsverket ska också beskriva inom vilka områden som det finns fortsatt behov av utveckling genom innovation. Forte ska bl.a. stärka den innovativa praktiska forskningen.

Läkemedelsverkets arbete med innovationskontor

För att stödja innovation inom Life Science-sektorn har Läkemedelsverket bildat ett innovationskontor. Kontoret ska öka kunskapen om regelverken kring medicinska produkter hos målgrupper som innovatörer, akademien och företagare inom Life Science. Det ska också informera om vad Läkemedelsverkets expertis kan bidra med.

Nya aktörer och utvecklad statistik

Ytterligare insatser inom läkemedelssektorn är omregleringen av apoteksmarknaden. Den syftar till att öka tillgänglighet till läkemedel, ge bättre service och större tjänsteutbud. Nya aktörer blir delaktiga vilket stimulerar innovation och förbättringsarbete.

E-hälsomyndigheten tog 2014 över bolaget Apotekens Service AB:s ansvar för den nationella IT-infrastrukturen från det tidigare apoteksmonopolet. E-hälsomyndigheten ska bl.a. ansvara för en nationell samordning av IT inom vården, och har i uppdrag att kvalitetssäkra myndighetens läkemedelsstatistik och göra denna mer användbar och lättillgänglig för användarna.

Valfrihet, delaktighet och medskapande

Flera av regeringens satsningar syftar till stärkt patient- och brukarinflytande. Valfrihet och en starkare ställning för patienten bidrar både till ökat värde för patienten och till utveckling av hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Under 2013 och 2014 har Socialdepartementet genomfört dialogseminarier med bl.a. organisationer för patienter, anhöriga och personer som får insatser från socialtjänsten, profession, intresseorganisationer, idéburna organisationer samt myndigheter. Syftet har varit att få del av deltagarnas kunskap och erfarenhet samt vad de ansåg vara viktiga utvecklingsområden för att främja en innovativ och kunskapsbaserad utveckling för hälsa och välfärd.

Ny patientlag för ökad patientmedverkan

Patientmedverkan i hälso- och sjukvården är viktig för att säkerställa att patientens behov och egna önskemål tillgodoses. Det stimulerar även forskningsförsörjning och främjar skapandet av innovationer. I en proposition²⁰ som lämnades till riksdagen i mars 2014 föreslås att en ny lag, patientlagen, införs. Syftet med lagen är att stärka och tydliggöra patientens ställning samt att främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet. Lagförslagen beslutades av riksdagen i juni och de kommer att träda i kraft den 1 januari 2015.

Valfrihetssystem

Goda konkurrensförhållanden ökar förutsättningarna för en mångfald av utförare på marknaden. Lagen om valfrihetssystem (LOV)²¹ trädde i kraft 2009. En av ambitionerna med LOV-reformen är att bredda utbudet av tjänster för att bättre kunna svara upp mot varje enskild brukares behov. Från och med 2010 är landstingen skyldiga att inrätta vårdvalssystem i primärvården. Genom att stimulera kommuner och landsting att införa valfrihetssystem enligt LOV vill regeringen stärka den enskildes möjlighet till delaktighet och inflytande och tillvarata utvecklingskraft hos vård- och omsorgsgivare. En totalundersökning som Socialstyrelsen genomförde 2013 om de äldres uppfattning om vården och omsorgen inom bland annat hemtjänsten visar att det var en större andel äldre som var nöjda bland dem som fick välja utförare av hemtjänsten jämfört med dem som svarade att de inte fick välja.

Utökad vårdval

Regeringen har satsat på ökad valfrihet i hälso- och sjukvården. Samtliga landsting har i dag vårdvalssystem i primärvården, sedan det blev ett lagstadgat krav 2010, men regeringen eftersträvar en utveckling av vårdval även inom den specialiserade vården. Valfrihet förutsätter att det finns många utförare bland privata, offentliga och ideella organisationer. Detta stimulerar utvecklingen av nya innovativa arbetssätt och en större mångfald av tjänster. Regeringen har under 2012–2014 fördelat stimulansmedel till insatser nationellt och i landstingen för att utveckla vårdvalet. En nationell samordnare har tillsatts, med uppdrag att stimulera utvecklingen av vårdval.

Brukarperspektivet en viktig del i en evidensbaserad praktik

Socialstyrelsen fick inom ramen för överenskommelsen om Evidensbaserad praktik (EBP) i uppdrag att ta fram en vägledning om metoder för brukarmedverkan inom socialtjänst och näraliggande hälso- och sjukvård. Syftet är att fortsätta utveckla brukarperspektivet inom ramen för en evidensbaserad praktik inom socialtjänsten.²²

Utvecklade former för brukarmedverkan

Brukarmedverkan är en viktig del av utvecklingsarbetet Kunskap till praktik som regeringen och SKL bedrivit gemensamt. Regeringen har 2012–2013 stött utveckling av brukarmedverkan i missbruks- och beroendevården i nära samarbete med ett antal brukarorganisationer. Personer i brukarråd har fått utbildning i att genomföra brukarstyrda revisioner och de sprider metoden genom att utbilda andra. Med stöd av regeringen har en gemensam högskoleutbildning för brukarstudenter och socionomstudenter tagits fram. Ett tema är hur man kan stärka barn- och föräldraperspektivet i missbruks- och beroendevården.²³

Uppföljning ur ett brukarperspektiv

På regeringens uppdrag undersöker Socialstyrelsen årligen de äldres uppfattning om hemtjänst och särskilda boenden. Socialstyrelsen genomförde 2013 en nationell undersökning för att få resultat på verksamhetsnivå. Det gör det möjligt för kommuner och andra utförare att använda resultaten i förbättringsarbetet.²⁴

Uppföljning ur ett patientperspektiv

Information om olika gruppers bedömning och upplevelse av hälso- och sjukvården mäts årligen i en internationell enkät, International Health Policy Survey. Vårdanalys ansvarar för det svenska deltagandet i undersökningen. Folkhälsomyndigheten genomför den svenska delen i den europeiska hälsoundersökningen European Health Interview Survey (EHIS).

Strategi för bättre vård för personer med kroniska sjukdomar

Regeringen har beslutat om en strategi 2014 för att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar²⁵. I strategin lyfter regeringen områdena personcentrerad vård, kunskapsbaserad vård samt prevention och tidig uppmärksamhet. Särskilda medel bidrar bl.a. till landstingens kunskapsspridning.

Ökad delaktighet inom området psykisk ohälsa

En av målsättningarna för regeringens satsningar inom området psykisk ohälsa är att öka individens delaktighet och inflytande med fokus på information och samverkan för patienter, brukare och anhöriga. Genom särskilda prestationsmedel beslutade i överenskommelse med SKL stimuleras utveckling och Forte ges forskningsmedel. PRIO-satsningen främjar innovation och forskning i verksamheterna²⁶.

Idéburna organisationer bidrar till kvaliteten

Idéburna organisationer bidrar med medskapande i välfärden. Med stöd av regeringen samarbetar SKL med Forum för frivilligt socialt arbete för att utveckla kunskapen och lärandet om hur ideella organisationer genom frivilliga insatser kan bidra till en ökad kvalitet i socialtjänsten.²⁷ Tillväxtverket har regeringens uppdrag att främja tillväxt och nyföretagande av idéburet företagande inom vård och omsorg som bedrivs med stöd av lagen om valfrihetssystem.

Kunskapsbaserad utveckling

Hälso- och sjukvård och socialtjänst ska bygga på bästa tillgängliga kunskap. En kunskapsbaserad socialtjänst och hälso- och sjukvård förutsätter forskningsresultat om effekter och nytta av behandlingar och insatser, samt om hur en effektiv verksamhet ska bedrivas och utvecklas. Hur kunskapsluckor identifieras och värderas, forskares kunskap och intresse för forskningsområden och frågeställningar samt hur forskningsmedel beviljas har stor betydelse för inom vilka områden forskning bedrivs.

Sverige prioriterar forskning

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft²⁸. Sverige satsar mer på forskning än de flesta länder inom EU. I EU:s ranking tillhör Sverige de innovationsledande länderna, och har som fjärde land höga resultat på öppna, excellenta och attraktiva forskningssystem och i mänskliga resurser (human resources). Medicin är det största enskilda forskningsområdet i Sverige, med forskningsartiklar som citeras oftare än världsgenomsnittet.

Forskningssystemet och dess finansiärer

Merparten av de statliga forskningsmedlen går till universitet och högskolor. Forskningsmedel fördelas också av forskningsfinansiärerna Vetenskapsrådet (VR), Verket för innovationssystem (Vinnova), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte). Forte främjar och stödjer grundforskning och behovsstyrd forskning på arbetslivsområdet samt inom social- och folkhälsovetenskap. Vetenskapsrådet stödjer bl.a. grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden samt initierar och stödjer strategiska forskningssatsningar. Vinnova har till uppgift att främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Myndigheten ska verka för nyttiggörande av forskning för att uppnå hållbar tillväxt och stärka Sveriges konkurrenskraft.

Forskningsresultat ska bidra till samhällsutvecklingen

Enligt högskolelagen (1992:1434) ska statliga universitet och högskolor samverka med det omgivande samhället, informera om sin verksamhet och verka för att forskningsresultat kommer till nytta. I den senaste forsknings- och innovationspropositionen framhölls att kunskapsbaserad kunskap ska bidra till samhällsutvecklingen. Nyttiggörandet av forskningsresultat kan förbättras genom ett ökat samarbete mellan universitet och högskolor, myndigheter och det övriga samhället.

Ett nytt system för att fördela medel till universitet och högskolor ska tas fram av Vetenskapsrådet. Det ska premiera kvalitet och prestation i forskningen. Systemet ska utöver vetenskapliga bedömningar även inkludera bedömningar av forskningens relevans och nytta för samhället.

Forte har bl.a. i uppdrag att särskilt utreda vilka forskningsbehov som är angelägna och ta initiativ till och främja sådan forskning. Forte ska ta initiativ till kunskapsförmedling, dialog och kommunikation om forskning och forskningsresultat. Forte har i uppdrag att utveckla former för ökad kommunikation med relevanta målgrupper om behov och nyttiggörande av forskningsresultat som rör socialtjänst, socialförsäkring och folkhälsa. Forte ska vidare utveckla former för ökad delaktighet och inflytande i relevanta delar av forskningsfinansieringsprocessen för verksamhetsnära forskning om psykosociala insatser för personer med omfattande och komplicerad psykiatrisk problematik.

Forskningssatsningar

I regeringens senaste forsknings- och innovationsproposition²⁹ gjordes stora forskningssatsningar inom området livsvetenskap. Regeringen satsade på bl.a. forskning om åldrande och hälsa genom medel till Vetenskapsrådet och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte). Råden fick i uppdrag att fördela medel till värdforskning och stärka det innovativa praktikinära forskningssamarbetet där implementeringsforskning är en viktig del. Medel satsades vidare på bl.a. klinisk behandlingforskning i nära samverkan med sjukvårdshuvudmännen, på forskning om infektion och antibiotika samt stöd för registerbaserad forskning.

Samordning av kliniska studier

Kliniska studier av läkemedel, medicintekniska produkter och behandlingsmetoder har stor betydelse för Sverige. Utredningen om nationell samordning av kliniska studier lämnade på regeringens uppdrag nyligen förslag³⁰ till ett system för nationell samordning, rådgivning och stöd till den kliniska forskningens aktörer. Regeringen planerar för en långsiktig statlig finansiering av denna samordning.

ALF-avtalet

Förhandlingar pågår om ett nytt s.k. ALF-avtal, dvs. avtal mellan staten och vissa landsting om samarbete om bl.a. medicinsk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården.

Utredningar för bättre kunskapsstyrning

Regeringen har utrett³¹ hur kunskapsutveckling i hälso- och sjukvård och socialtjänst kan främjas. Särskilt har utmaningar och förutsättningar för verksamhetsnära forskning belysts. Behovet har lyfts fram av stärkt kunskapsunderlag och mer forskning om resultat och effekter framförallt inom socialtjänsten.

Utredningen Gör det enklare³² föreslog bl.a. att statens arbete med kunskapsstöd skulle göras mer samordnat och bättre anpassat till vård- och omsorgsverksamheternas och medborgarnas behov. I departementsskrivelsen En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst³³ föreslås hur kunskapsstödet kan bli mer effektivt och samordnat, anpassat till verksamheternas och medborgarnas behov. Ett kunskapsstyrningsråd föreslås inrättas, bl.a. som forum för samverkan kring strategiska frågor om kunskapsutveckling och nyttiggörandet av forskning och innovationer inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Modell för myndigheters kunskapsstyrning

Socialstyrelsen har sedan 2013 i uppdrag att tillsammans med berörda myndigheter utveckla en samordnad och behovsanpassad statlig kunskapsstyrning. Myndigheterna Socialstyrelsen, Läkemedelsverket, Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU), Statens folkhälsoinstitut (FHI),

Smittskyddsinstitutet (SMI) och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)³⁴ har på regeringens uppdrag redovisat en nationell modell för kunskapsstyrning.

På flera håll i landet har samverkan med universitet och högskolor intensifierats och utvecklats i nya former. Under 2014 ska dialog föras om erfarenheterna av att samverka mellan forskning och praktik genom bl.a. olika metoder som avtal om samverkan, kliniska lektorat, uppdragsutbildningar och kommundoktorander.

Kunskapsstyrning genom utvärdering

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) granskar och tillgängliggör internationella kunskapsöversikter och medicinska utvärderingar. SBU har i uppdrag att fortsätta arbetet med att utveckla och stärka Health Technology Assessment (HTA-nätverket) vad gäller stöd och samarbetsformer samt att främja medverkan bland landstingen. SBU har en upplysningstjänst dit hälso- och sjukvårdspersonal kan vända sig med kliniska frågeställningar som kräver en snabbutvärdering av det vetenskapliga underlaget inom området.

Modell för evidensbaserad praktik

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting beslutade 2010³⁵ om en plattform för utveckling av en evidensbaserad praktik i socialtjänsten³⁶, med årliga överenskommelser. Målet är att brukarna ska få ta del av insatser som bygger på bästa tillgängliga kunskap. Överenskommelsen för 2014 omfattar barn-, ungdoms- och missbruksvård och stöd till personer med funktionsnedsättning liksom insatser för eHälsa.

Stöd till kunskapsbaserad hälso- och sjukvård

Inom ramen för Regeringens och SKL:s överenskommelse om kunskapsstyrning och vissa utvecklingsområden inom hälso- och sjukvården 2014³⁷ stödjer regeringen en mer kunskapsbaserad hälso- och sjukvård. Kompetensutveckling stöds utifrån bl.a. framgångsfaktorerna patientinvolvering, professionella drivkrafter, engagerat ledarskap, synliga processer och uppföljning.

Nationella samverkansgrupper för kunskapsstyrning

Det finns två långsiktiga och strategiska fora på nationell nivå mellan huvudmän och berörda myndigheter för att utveckla en evidensbaserad verksamhet. Nationella samverkansgruppen för kunskapsstyrning (NSK) mellan regional och nationell nivå. På hälso- och sjukvårdsområdet och socialtjänstens område finns Nationella samordningsgruppen för kunskapsstyrning inom socialtjänsten (NSK-S).

Regeringen stödjer SKL:s programråd

Staten stödjer SKL:s arbete med programråd, som samverkar nationellt för en mer kunskapsbaserad och jämlik vård. Programrådet följer kunskapsutveckling och vårdpraxis, analyserar om det finns förbättringsområden, tar fram kunskapsunderlag och föreslår implementeringsåtgärder m.m. Det första programrådet avsåg diabetes. Programråd inom områdena hjärta och kärl respektive astma och kol ska initieras under 2014.

Kunskapsbaserade insatser till personer med psykisk ohälsa

Regeringen har beslutat om en plan 2012–2016 för riktade insatser inom området psykisk ohälsa (PRIO-planen). Överenskommelsen mellan staten och SKL om stöd till riktade insatser inom området psykisk ohälsa bidrar till att samhällets insatser till personer med psykisk ohälsa ska bli mer kunskapsbaserade. Både hälso- och sjukvård och socialtjänst har behov av ökad vägledning kring vilken kunskap som f.n. är den bästa.

Kunskapsbaserat patientsäkerhetsarbete

Överenskommelsen om förbättrad patientsäkerhet bidrar till kunskapsbaserad utveckling, framför allt i form av utveckling av arbetssätt och infrastruktur. Exempel på positiva resultat av satsningen är att antibiotikaanvändningen minskat och följsamheten till basala hygienrutiner och klädregler förbättrats successivt.

Uppföljning bidrar till utveckling och förnyelse

Uppgifter om kvalitet, effekter och resultat är viktiga för att tillsammans med kostnadsdata ge underlag för bedömning av måluppfyllelse och effektivitet. Genom uppföljning kan kvalitets- och effektivitetsförbättringar göras och kvalitetsbristområden och icke värdeskapande insatser upptäckas. Det är en förutsättning för verksamhetsutveckling och styrning, för insyn och öppenhet. Uppgifter om tjänster, kvalitet och resultat i insatser från hälso- och sjukvård och socialtjänst ger också individer underlag att välja utförare.

Etisk plattform inom vård och omsorg

Socialdepartementet bjöd hösten 2012 in arbetsgivar-, bransch och fackliga organisationer inom vård och omsorg till ett gemensamt arbete om en etisk plattform. Det har resulterat i en överenskommelse mellan 17 parter. Överenskommelsen syftar till att säkerställa insyn och hög kvalitet i offentligt finansierad vård och omsorg, oavsett om den tillhandahålls av en offentlig eller privat utförare. De som ansluter sig till plattformen förbinder sig att ge allmänheten, brukare och patienter en så god insyn i verksamheten att det går att jämföra kvalitet, bemanning och anställdas kompetens och anställningsvillkor, ägarförhållanden och att resurserna används på ett effektivt och ansvarsfullt sätt. Ett partssammansatt råd ska ta fram en kravspecifikation för hur informationen ska utformas och publiceras. Rådet ska följa efterlevnaden av plattformen och värdera effekterna. Regeringen finansierar det praktiska arbetet för att förverkliga plattformen liksom uppbyggnaden av rådet.

Nationella kvalitetsregister och öppna jämförelser

Mycket arbete har lagts ner på att utveckla uppgifter som indikerar läge och utveckling av kvalitet och resultat av hälso- och sjukvård och socialtjänst i förhållande till målen. Att synliggöra prestationer och resultat genom mätning är en stark drivkraft för utveckling. Det som mäts blir gjort. Användning av öppna jämförelser och kvalitetsregister bidrar därmed till ett systematiskt förbättringsarbete som främjar kunskapsbaserad förnyelse.

Nationella kvalitetsregister

Överenskommelsen 2012–2016 mellan staten och SKL om utveckling och finansiering av nationella kvalitetsregister för vård och omsorg innehåller

åtgärder för att förbättra förutsättningarna för klinisk forskning och registerbaserad forskning med koppling till nationella kvalitetsregister. Kvalitetsregister gör det möjligt att följa upp hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens kvalitet och främja ett systematiskt förbättringsarbete. Kvalitetsregistren är en viktig kunskapskälla för att bedöma i vilken grad vården är kunskapsbaserad och bedrivs i enlighet med riktlinjer och rekommendationer. Inom regeringens och SKL:s kvalitetsregisterarbete utvecklas patientrapporterade utfallsmått för flera register. På socialtjänstens område finns fem kvalitetsregister som framförallt rör omsorgen om de mest sjuka äldre. Registren underlättar för personal att arbeta utifrån den bästa tillgängliga kunskapen.

Öppna jämförelser

Regeringen bidrar med medel för öppna jämförelser inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Jämförelsetal indikerar utveckling av kvalitet, resultat, patienterfarenheter, tillgänglighet och kostnader. Öppna jämförelser bidrar till att synliggöra verksamheternas resultat och skapa drivkraft för utveckling, vilket främjar innovation och kunskapsstyrning.

I handlingsplanen för öppna jämförelser 2014–15 prioriteras bl.a. analys och förbättringsarbete i hälso- och sjukvården. Inom socialtjänsten finns öppna jämförelser inom t.ex. barn- och ungdomsvård, äldreomsorg och hemsjukvård, missbruks- och beroendevård, hemlöshet, stöd till brottsoffer, ekonomiskt bistånd och stöd till personer med funktionsnedsättning. I 2014 års överenskommelse mellan regeringen och SKL om stöd till en evidensbaserad praktik i socialtjänsten ingår att stödja kommunernas användning av öppna jämförelser som verktyg för förbättringsarbete. Det handlar bl.a. om att visa på framgångsfaktorer och goda exempel i kommuner och verksamheter, tillsammans med Socialstyrelsen utveckla brukarundersökningar inom fler verksamhetsområden liksom att utveckla resultatindikatorer för brukaren eller klienten.

Samordnade dokumentations- och informationssystem

Enhetliga och koordinerade strukturer för data underlättar registrering, uttag och analyser. Gemensamma definitioner av termer och begrepp samt användning av standardiserade beskrivnings-, bedömnings- och dokumentationssystem i hälso- och sjukvård och socialtjänst gör det möjligt att jämföra sig med andra och över tid. En nationell lägesbild kan fås, och uppgifterna ger

en viktig grund för forskning. Normer och standards underlättar för företagen att utveckla produkter för mer än en eller ett fåtal kommuner.

Socialstyrelsen har i uppdrag att ta ett nationellt ansvar för att samordna arbete med en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation. Relevant och korrekt information om en person ska kunna tillgängliggöras för behörig personal i olika verksamheter, över geografiska, tekniska och organisatoriska gränser.

Utredningar för förbättrad information

I betänkandet Rätt information på rätt plats i rätt tid³⁸ presenteras förslag avseende hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens behov av information i förhållande till den enskildes personliga integritet. Bland annat med tanke på de strukturförändringar som har genomförts inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten de senaste åren finns ett växande behov av att samverka i olika former.

Inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten finns många olika dokumentations- och informationssystem samt system av terminologier, vilket försvårar arbetet med informationsutbyte. Regeringen har därför tillsatt en särskild utredare för att se över ändamålsenlighet och ansvarsfördelning när det gäller tillhandahållande och utformning av it-stöd för personal, vård- och omsorgsgivare och andra aktörer inom hälso- och sjukvård och socialtjänst³⁹.

HälsaFörMig och 1177.se – nya sätt att få information om hälsa och vård

Flera nya sätt har utvecklats för att informera patienter och medborgare om hälsa och vård. Regeringen har bidragit till att stödja uppbyggnaden av tjänsten 1177. Hemsidan 1177.se erbjuder råd om vård för invånare i Sverige. Regeringen satsar också på att utveckla och erbjuda personliga hälsokonton, HälsaFörMig. Patienter och medborgare ska elektroniskt få tillgång till vårdinformation och verktyg för att kunna engagera sig i sin hälsa och hälsoutveckling. Den enskilde äger informationen och beslutar vilken information som han eller hon vill dela med t.ex. närstående. Tredje parter ska ha möjlighet att ansluta tillämpningar och tjänster till hälsokontona. Den nya E-hälsomyndigheten ska ansvara för det personliga hälsokontot HälsaFörMig.

Förutsättningar för innovativt och kunskapsbaserat arbete

Inom flera områden har insatser gjorts för att förbättra förutsättningarna för innovativt och kunskapsbaserat arbete inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Utvecklingsprogrammet Leda för Resultat

Utvecklingsprogrammet Leda för Resultat är en satsning på ökad kvalitet, transparens och kunskapsutveckling inom socialtjänsten. Den riktar sig till ledningsgrupper och stödfunktioner. Kommande utbildningar ska ta upp lärande om bland annat samverkan mellan kommuner och landsting, brukarmedverkan, systematisk uppföljning, hur öppna jämförelser kan användas för förbättringsarbete samt om nyttan av eHälsoarbetet för verksamheten.⁴⁰

Omvårdnadslyft inom äldreomsorgen

Regeringen stödjer huvudmännens långsiktiga arbete med att stärka kompetensen inom äldreomsorgen bl.a. genom Omvårdnadslyftet. Det är en utbildningsåtgärd 2011–2014 för äldreomsorgens medarbetare som vidgats till personal som ger insatser enligt socialtjänstlagen till personer med funktionsnedsättning. Regeringen satsar också medel 2013–2015 på en högskoleutbildning för chefer i äldreomsorgen.

Ersättningssystem och utveckling

Regeringen har tagit olika initiativ till att förbättra förutsättningar för innovation och mångfald. Ändamålsenliga ersättningssystem kan förbättra förutsättningarna för kunskapsbaserade och innovativa arbetssätt. Regeringen bidrar till utveckling av ersättningssystem som främjar goda effekter av det fria vårdvalet och en sammanhängande vård. Projekt som syftar till ökad kvalitet för patienterna och minskade kostnader för vården har initierats. Projekten stödjer ett omhändertagande av grupper med stora vårdbehov i samarbete mellan primärvård och specialiserad vård samt att utveckla s.k. vårdepisodersättningssystem på nya områden.

Vinnova har bl.a. fått i uppdrag att utveckla innovationskraften inom vård och omsorg. Under 2013–2014 stöds projekt för att utveckla och eta-

blera ersättningsmodeller för att införa innovationer inom hälso- och sjukvården och äldreomsorgen. Tillväxtverket har haft i uppdrag att utarbeta och genomföra en pilotsatsning med s.k. utvecklingscheckar för att främja tillkomst av innovationer inom vård och omsorg. Tillväxtverket har fördelat utvecklingsmedel till små och medelstora företag för att stärka deras konkurrenskraft.

Hälsoekonomiska bedömningar av medicinteknik och läkemedel

Till skillnad från läkemedel görs i dag ingen systematisk granskning på nationell nivå av medicintekniska produkter utifrån patientnytta och kostnadseffektivitet. Inom EU deltar Sverige i ett arbete att skapa två förordningar som syftar till att strama upp kontrollerna av medicinteknik. Regeringen har gett Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) i uppdrag att genomföra en försöksverksamhet med hälsoekonomiska bedömningar av vissa medicintekniska produkter. TLV har också fått i uppdrag att göra hälsoekonomiska bedömningar av läkemedel anpassade för slutenvården. Vårdanalys har fått i uppdrag att utvärdera TLV:s båda uppdrag.

Regionala stödstrukturer för socialtjänst

Regeringen ger bl.a. medel för att bygga upp en regional struktur för att ge stöd till lokal kunskaps- och verksamhetsutveckling inom ramen för överenskommelserna med SKL om stöd till en evidensbaserad praktik inom socialtjänsten och om en sammanhållen vård och omsorg om de mest sjuka äldre. Strukturen samordnar läns gemensamt utvecklingsarbete inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. Deltagare kan vara forskningsmiljöer, forsknings- och utvecklingsenheter, socialförvaltningar eller hälso- och sjukvårdsenheter samt plattform- och utvecklingsledare med uppdrag att vara motorer i det lokala utvecklingsarbetet. Den regionala strukturen byggs upp utifrån lokala och regionala förutsättningar vilket gör att organisation, styrning och finansiering varierar.

Internationella erfarenheter

Socialdepartementet har gett Tillväxtanalys i uppdrag att belysa internationella erfarenheter av innovativ utveckling av hälso- och sjukvård⁴¹. Norges, Danmarks, Finlands arbete med att stödja innovationer och forskningsimp-

lementering inom hälso- och sjukvård och socialtjänstområdet beskrivs i en rapport framtagen på uppdrag av Socialdepartementet.

Upphandling

I EU:s nya upphandlingsdirektiv lyfts forskning och innovation som starka drivkrafter för framtida tillväxt och lösningar på samhällsutmaningar. I den nationella innovationsstrategin anges att det offentliga åtagandet för ett starkt innovationsklimat omsätts i praktisk politik bl.a. genom att offentlig verksamhet är innovativ och driver efterfrågan på innovation. Offentlig verksamhet kan bidra till innovation i samhället bl.a. genom att utforma upphandlingsprocesser så att de öppnar för nya lösningar och genom att genomföra innovationsupphandlingar.

Upphandlingsutredningen⁴² har lämnat förslag till hur upphandlingar i ökad utsträckning ska kunna bidra till värde för medborgarna bl.a. när det gäller välfärdstjänster. Konkurrensverket har i uppgift att aktivt verka för en effektiv offentlig upphandlingvari ingår att tillhandahålla metod- och kompetensstöd för innovationsupphandling.

Samlat upphandlingsstöd

Upphandlingsstödet på Kammarkollegiet har haft regeringens uppdrag att genomföra utbildning i upphandling av vård och omsorg om äldre. Utbildningsinsatserna syftar till att öka kunskaperna hos kommunala företrädare om hur förfrågningsunderlag, kravspecifikationer och uppföljningsrutiner kan utföras så att äldres behov av god vård och omsorg tillgodoses.

Fr.o.m. den 1 mars 2014 har Upphandlingsstödet verksamhet vid Kammarkollegiet överförs till Konkurrensverket, där stöd, information och vägledning om offentlig upphandling samlats.

Bilaga

Strategier i urval

Nedan finns ett urval av regeringens strategier som har betydelse för innovativ och kunskapsbaserad utveckling inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Den nationella innovationsstrategin

<http://www.regeringen.se/sb/d/15700/a/201184>

En statsförvaltning i förnyelse

<http://www.regeringen.se/sb/d/15977/a/191315>

Nationell E-hälsa

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/148429>

Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige

<http://www.regeringen.se/sb/d/14010/a/178544>

Nationell läkemedelsstrategi

<http://www.regeringen.se/sb/d/14025/a/173805>

Nationell läkemedelsstrategi – Handlingsplan 2014

<http://www.regeringen.se/sb/d/18043/a/231875>

En strategi för genomförande av funktionshinderpolitiken

<http://www.regeringen.se/sb/d/14025/a/171269>

PRIO psykisk ohälsa – plan för riktade insatser inom området psykisk ohälsa 2012-2016

<http://www.regeringen.se/sb/d/15973/a/193797>

Den nationella cancerstrategin

<http://www.regeringen.se/sb/d/11223/a/120976>

Nationell IT-strategi för vård och omsorg
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/60373>

Nationell strategi för att förebygga och behandla kroniska sjukdomar
<http://www.regeringen.se/sb/d/18043/a/233380>

Överenskommelser med SKL i urval

Ett urval av regeringens överenskommelser 2014 med SKL rörande hälso- och sjukvård och socialtjänst förtecknas nedan.

1. Överenskommelse om utvecklingen och finansieringen av nationella kvalitetsregister för vård och omsorg under åren 2012-2016
2. Överenskommelse om kunskapsstyrning och vissa utvecklingsområden inom hälso- och sjukvården 2014
3. Överenskommelse om fortsatta insatser för att främja en mer jämlik hälso- och sjukvård 2014
4. Överenskommelse om stöd till riktade insatser inom området psykisk ohälsa 2014
5. Överenskommelse om förbättrad patientsäkerhet 2014
6. Överenskommelse om en sammanhållen vård och omsorg om de mest sjuka äldre 2014
7. Överenskommelse om stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten 2014
8. Överenskommelse om rehabiliteringsgaranti 2014
9. Överenskommelse om stöd till utveckling av ett förstärkt barn- och föräldraperspektiv i missbruks- och beroendevården

Endnotes

1. I detta sammanhang används begreppet Life Science framförallt för forskning och utveckling inom livsvetenskaperna med inriktning att förbättra människors liv och hälsa, men forskning inom exempelvis teknik och socialvetenskap kan inkluderas om forskningen har samma syfte. Se Utbildningsdepartementets skrift Life Science – Satsningar inom livsvetenskap i Sverige. U14.006
2. Prop. 2012/13:30. Forskning och innovation
3. N2012.27. Den nationella innovationsstrategin
4. U14.006. Life science – satsningar inom livsvetenskap i Sverige
5. KOM (2010) 2020 slutlig. *Europa 2020 – En strategi för smart och hållbar tillväxt för alla*. Bryssel: EU-kommissionen
6. OECD (2013), OECD Reviews of Innovation Policy: Sweden 2012, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264184893-en>
7. Innovation Union Scoreboard 2013. European Union 2013. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/innovation-scoreboard/index_en.htm
8. World Bank – Worldwide Governance Indicators, Government effectiveness, average 2003–2012; Innovation Union Scoreboard 2013, Summary Innovation Index
9. N2012.27. Den nationella innovationsstrategin
10. N2012.27. Den nationella innovationsstrategin samt SOU 2013:40. Att tänka nytt för att göra nytta – om perspektivskiften i offentlig verksamhet
11. Med innovationssystem avses nätverk av offentliga och privata aktörer där ny teknik och kunskap produceras, sprids och används (Förordning 2009:1101 med instruktion för Verket för innovationssystem).
12. SOU 2013:40. Att tänka nytt för att göra nytta – om perspektivskiften i offentlig verksamhet
13. S2012.004. En statsförvaltning i förnyelse
14. N2012.37. Med medborgaren i centrum
Regeringens strategi för en digitalt samverkande statsförvaltning
15. Dnr 12/1029. Överenskommelse mellan Verket för innovationssystem (VINNOVA) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om stärkt innovationskraft i offentlig verksamhet
16. SOU 2009:11. En nationell cancerstrategi för framtiden

17. S2013/8789/FS. Godkännande av en överenskommelse om kunskapsstyrning och vissa utvecklingsområden inom hälso- och sjukvården 2014
18. S2011.029. Nationell läkemedelsstrategi
19. Ett ordnat införande innebär att det finns strukturerade processer som bedömer nytta och väger denna mot kostnaderna och en alternativ användning av resurserna. Genom ett ordnat införande kan effektiva metoder och produkter tas fram och föras in i verksamheter, ofta med anpassning av arbetssätt, styrning och organisation. Detta underlättar spridning till andra verksamheter. Utvecklingen av den egna verksamheten bidrar till lärande exempel för andra. Lika viktigt som ett ordnat införande är ett ordnat utmönstrande av ineffektiva metoder och produkter.
20. Prop. 2013/14:106. Patientlag
21. [Lag \(2008:962\) om valfrihetssystem](#)
22. Att ge ordet och lämna plats – vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevård. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-5-5>
23. Kunskap till praktik – utveckling av missbruks- och beroendevården. <http://kunskaptillpraktik.skl.se/>
24. Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? En rikstäckande undersökning av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden 2013. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-11-4>
25. S2014.005. Nationell strategi för att förebygga och behandla kroniska sjukdomar
26. <http://www.regeringen.se/sb/d/16514>
27. S2012/8764/FST. Överenskommelse om stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten
28. Prop. 2012/13:30. Forskning och innovation
29. Prop. 2012/13:30. Forskning och innovation
30. SOU 2013:87. Starka tillsammans
31. SOU 2008:18. Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten – till nytta för brukaren
32. SOU 2012:33. Gör det enklare!
33. Ds 2014:9. En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst
34. Förslag till nationell modell för kunskapsstyrning – enligt regeringsuppdrag om att utveckla modellen för God vård. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/2012-2-37>
35. S2009/4028/ST. Plattform för arbetet med att utveckla en evidensbaserad praktik i socialtjänsten
36. Positionspapper Evidensbaserad praktik i socialtjänst och hälso- och sjukvård, Sveriges Kommuner och Landsting. Januari 2012.
37. S2013/8789/FS. Godkännande av en överenskommelse om kunskapsstyrning och vissa utvecklingsområden inom hälso- och sjukvården 2014
38. SOU 2014:23. Rätt information på rätt plats i rätt tid
39. Dir. 2013:125. Tillgänglig och säker information i hälso- och sjukvård och socialtjänst
40. S2012/8764/FST. Överenskommelse om stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten
41. Forskning och innovation i hälso- och sjukvård – observationer i Storbritannien, USA och Kanada. Tillväxtanalys 2013
42. SOU 2013:12. Upphandlingsutredningen